

Wstęp

Pojęcie „usług kurierskich czyli *usług nie mających charakteru powszechnego, polegających na zarobkowym, przyspieszonym przewozie i doręczaniu w gwarantowanym terminie przesyłek*” funkcjonowało w systemie polskiego prawa na gruncie ustawy z dnia 23 listopada 1990 r. o łączności (tekst jednolity w Dz.U. z 1995 r. Nr 117, poz. 564 z późn. zm.), która została derygowana ustawą z dnia 12 czerwca 2003 r. Prawo pocztowe (Dz.U. Nr 130, poz. 1188 z późn. zm) nie adaptując do swej treści pojęcia usług czy też przesyłek kurierskich czy też pojęcia poczty kurierskiej¹.

Rynek usług kurierskich należy do sektora TSL, czyli sektora usług transportowych, spedycyjnych i logistycznych. Jest to branża stosunkowo młoda, gdyż pierwsze firmy kurierskie w Polsce zaczęły powstawać dopiero w latach 80. XX wieku. Wiązało się to ze zniesieniem komunizmu oraz liberalizacją przepisów dotyczących przewozów międzynarodowych. W prawie polskim nie istnieje jeszcze definicja usługi kurierskiej².

Usługi kurierskie są niezwykle istotnym i nieodłącznym elementem światowego rynku usług logistycznych. Liczne przesłanki ekonomiczne jak też organizacyjne zadecydowały w dużej mierze o ich wyodrębnieniu w szczególny segment rynku. Swoim zasięgiem przewozy kurierskie obejmują bowiem specyficzne grupy ładunków. Oferują jednocześnie klientom usługi dopasowane do specyfiki, szczególnie w aspekcie niezwykle elastycznej czasowo-geograficznej organizacji logistycznej przewozów. Usługę kurierską spośród innych usług logistycznych wyróżnia ponadto możliwość dokładnego oraz precyzyjnego określenia czasu dostawy przesyłki do odbiorcy, nawet z dokładnością co do godziny.

Zakres przedmiotowy usług kurierskich

Płaszczyzną podstawową działalności firm kurierskich jest przewóz przesyłek zawierających przedmioty, które powinny dotrzeć do adresata bezpiecznie i w krótkim czasie. Do takich przedmiotów należą: dokumenty, kontrakty biznesowe, nośniki informacji (dyskietki, płyty CD), próbki handlowe, niewielkie, ale cenne urządzenia, np. komputery lub urządzenia elektroniczne, części zamienne (najczęściej komputerowe i samochodowe). Świadczone są także usługi nietypowe, np. przewożenie zwierząt, roślin, lekarstw, a więc takie przewozy, które wymagają zapewnienia odpowiednich warunków.³

Firmy kurierskie specjalizują się w dostawach ładunków posiadających ustandaryzowane gabaryty. Wynika to ze stosowanych przez nie rozwiązań organizacyjnych oraz infrastrukturalnych, które nastawione są na ekspresową obsługę dużej liczby drobnych przesyłek. Najbardziej liczną

¹ Dz.U. z 2003 r. nr 330, poz. 1188.

² *Spojrzenie na polski rynek usług kurierskich*, <http://www.kuriero.pl> z dnia 19.12.2012.

³ M. Pliszka: *Rynek usług kurierskich w Polsce*, Słupskie Prace Geograficzne 5, Słupsk 2008, s. 119.

grupę ładunkową stanowią przesyłki paczkowe, o określonym górnym limicie wagowym. Coraz częściej jednak obsługiwane są inne rodzaje przesyłek, w tym także ładunki spaletyzowane. Dopuszczalną wagę pojedynczej przesyłki określają operatorzy indywidualnie.

Do przesyłek, które mimo stosunkowo niewielkiej wagi mają duże rozmiary, stosuje się wagę wymiarową. Firmy kurierskie zabezpieczają się w ten sposób przed sytuacją, w której klient płaciłby taką samą cenę za małą np. ważącą 5 kg paczkę z elementem metalowym, i taką samą za 5 kg paczkę o dużo większych rozmiarach, zawierającą np. elementy z pianki czy gąbki. Nietrudno przecież wyobrazić sobie paczki z gąbką, które zajmują kurierowi prawie całe auto, mimo że ich waga mieści się w standardowych przedziałach⁴.

Wśród przesyłek specjalnych można wyróżnić przesyłki medyczne, farmakologiczne, które wymagają utrzymania określonej, niskiej temperatury, towary delikatne (np. szkło), przewóz zwierząt lub substancji niebezpiecznych. Takie ładunki wymagają specjalnego traktowania podczas transportu i operacji logistycznych, a często również specjalnego opakowania. Większość firm kurierskich w takich przypadkach oferuje klientom firmowe opakowania ochronne o różnych właściwościach, dopasowane do potrzeb przewożonego ładunku. Opakowania spełniają przede wszystkim funkcję ochronną. Zaopatrzone są w bezpieczne zamknięcia, chronią ładunek przed wpływem czynników atmosferycznych, wibracji oraz uderzeń. Zazwyczaj powyższych udogodnień nie są w stanie zapewnić firmy logistyczne nastawione na obsługę dużych partii ładunków.

Obsługa magazynowa przesyłek ekspresowych w przypadku usług kurierskich jest zorganizowana odmiennie. Tradycyjny system magazynowy wykorzystywany przez operatorów logistycznych zastąpiony zostaje w działalności firm kurierskich koncepcją flow logistics. Przesyłki paczkowe przeładowywane są w specjalistycznych sortowniach bądź terminalach cross-dockingowych, w których czas przebywania przesyłki w terminalu skrócony zostaje do minimum, przy jednoczesnym zapewnieniu im pełnej obsługi logistycznej.⁵ Koncepcja ta wykorzystywana jest przez firmy nowoczesne, szukające dodatkowych oszczędności w łańcuchu logistycznym. Wymaga ona dobrego zaplecza informatycznego, który oparty jest na systemie łączności satelitarnej, pakietowej lub modemowej. Taki system musi zapewniać śledzenie poszczególnej przesyłki, a nawet opakowania. Dzięki nowocześniejszym technologiom magazynowym, procesy zachodzące w terminalach ulegają automatyzacji. Znacznie poprawia to ich jakość, jak również skraca czas potrzebny do ich realizacji⁶.

Dodatkowo, niektóre firmy kurierskie, poza obsługą typowych przesyłek paczkowych, poszerzają ofertę i dostarczają różnego rodzaju ładunki drobnicowe, stając się w tym segmencie konkurencją dla tradycyjnych firm logistycznych.

⁴ Waga wymiarowa, <http://www.kurierem.pl> z dn. 19.12.2012 r.

⁵ Usługi logistyczne, W. Rydzkowski (red.), Instytut Logistyki i Magazynowania, Poznań 2011, s. 93.

³⁴ Historia przesyłek – czyli od posłańca do kuriera, <http://www.logistyczny.com.pl> z dn. 27.12.2012 r.

Rynek usług kuriersko-pocztowych w Polsce

W Polsce firmy kurierskie działają stosunkowo krótko. Mimo to zajmują znaczące miejsce w krajowej gospodarce. O dynamice polskiego rynku usług kurierskich świadczy jego wartość. Operatorzy niepubliczni w 2010 roku zrealizowali ogółem 3,5 mld usług pocztowych, które wypracowały ponad 1,3 mld zł przychodu⁷.

Rynek firm kurierskich należy do najbardziej dynamicznych w branży TSL. Kurierzy inwestują w nowoczesne technologie, jak również poprawę jakości obsługi klienta. Specjaliści twierdzą, iż przyszłość kurierów to konsolidacja i integracja usług. Pomimo gospodarczego spowolnienia branża firm kurierskich ma się nieźle. Dzieje się tak głównie za sprawą wciąż niewykorzystanego potencjału. Na rynku usług spedycyjnych – w tym również kurierskich – można zaobserwować pewne trendy. Najważniejszym jest konsolidacja w tej branży, nie tylko w krajach zachodnioeuropejskich. Aby wzmocnić swą pozycję na rynku firmy łączą się. Wszystkie firmy, pragnące liczyć się na rynku, muszą poprawiać jakość serwisu. Te, które mają już wyrobioną pozycję bezustannie podnoszą jakość świadczonych usług, tym samym wyznaczając obowiązujące na rynku standardy⁸.

Branża KEP obejmuje działalność przedsiębiorstw, które charakteryzują się nie tylko różną wielkością, ale również różnorodnością świadczonych usług i zasięgiem działania. Występują tu zarówno bardzo duże, jak też małe firmy, oferujące całą gamę usług – od prostych usług transportu, przez usługi w zakresie konfekcjonowania, pakowania, obsługi zwrotów, aż po kompleksową obsługę łańcuchów dostaw. Zasięg ich działania może obejmować region (np. województwo), kraj, kontynent, czy nawet cały świat.

Struktura branży KEP w Polsce jest odbiciem struktury branży w krajach Europy Zachodniej. Występują tu prawie wszystkie grupy oferentów usług przewozów ekspresowych. Pierwsza grupa to tzw. integratorzy – międzynarodowe przedsiębiorstwa świadczące usługi ekspresowe w oparciu o kapitał zagraniczny. Posiadają one rozległe sieci oddziałów. Są to UPS, DHL, TNT FedEx. Druga grupa to firmy działające głównie na terenie Europy – DPD i GLS. Trzecią grupę stanowią podmioty oferujące ekspresowe usługi przewozu przesyłek, które funkcjonują na rynku krajowym dzięki własnej sieci kilkudziesięciu placówek. Są to np. Siódemka, Opek i K-Ex. Czwarta grupa (największa pod względem liczebności) to firmy o zasięgu lokalnym, działające na terenie i w okolicach dużych aglomeracji miejskich, korzystające w serwisie krajowym lub międzynarodowym z usług operatorów o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym, np. Agap, Sprinter itp. Ostatnią grupę stanowią firmy zajmujące nisze rynkowe i specjalizujące się w obsłudze logistycznej określonej grupy klientów, np. time: matters⁹.

⁷ *Historia przesyłek – czyli od postańca do kuriera*, <http://www.logistyczny.com.pl> z dn. 27.12.2012 r.

⁸ L. Bylinko: *Perspektywy rynku kurierskiego w Polsce* [w:] *Logistyka. Perspektywy prognozy wspólnej Europy*, R. Barcik (red.) Bielsko-Biała 2004, s. 57, 58.

⁹ A. Kawa: *Kurierskie MŚP*, TSL Biznes 11/2011, s. 42.

Zaletami lokalnych firm kurierskich jest dobra znajomość rynku i traktowanie wszystkich klientów indywidualnie, czyli większa możliwość dostosowań. Duże firmy nie są w stanie zrealizować niektórych niestandardowych zleceń ze względu na ograniczenia systemowe (np. użycie automatycznego sortera). Mniejsze firmy mogą również szybciej reagować na zmiany na rynku i wprowadzać nowe rozwiązania. Co ważniejsze takie firmy mogą równie niezawodnie spełniać oczekiwania klientów jak duzi gracze. Średnie przedsiębiorstwa dysponują już odpowiednią infrastrukturą logistyczną i informatyczną aby sprawnie realizować zamówienia. Wysiłki tych firm są obecnie skoncentrowane na ciągłej poprawie jakości i terminowości usług¹⁰.

W ostatnich latach spośród zarejestrowanych firm kuriersko-pocztowych największą rolę odgrywa tylko 15 przedsiębiorstw, które generują ponad 96% obrotów polskiego rynku. Nadal na rynku dominuje kilkanaście przedsiębiorstw, głównie globalnych graczy, którzy generują ponad 96% obrotów i to głównie w usługach krajowych. Obrót zagraniczny generuje około 25% przychodów ogółem¹¹.

Ranking firm kurierskich według ekspertów Kuriero.pl¹² został opracowany tak, iż w każdej kategorii przyznawano punkty. Maksymalna liczba możliwych do uzyskania punktów w danej kategorii zależała od jej wagi dla ogólnej oceny. Za najważniejsze uznano: opinie klientów, ceny oraz usługi dodatkowe (max. 5 punktów). Zaraz za nimi umieszczono kontakt (max. 4 punkty). Za najmniej ważną uznano sytuację finansową (max. 3 punkty).

Tabela 1. Najlepsze firmy w rankingu firm kurierskich w 2012 roku wg ekspertów Kuriero.pl

Firma Firm	Opinie opinions	Ceny przesyłek prices shipments	Usługi dodatkowe additional services	Kontakt contact	Sytuacja finansowa The financial situation	Suma punktów Total Points
UPS	5	2	4	1	3	15
DPD	4	0	1	2	2	9
Pocztem	0	5	3	0	0	8
DHL	3	0	0	3	1	7
Siódemka	0	1	1	4	1	7
TNT	1	4	1	0	0	5
Opek	0	3	-2	0	0	2
K-EX	-1	0	2	1	0	2
GLS	2	0	-2	0	0	0

Źródło: www.kuriero.pl, 18.12.2012.

¹⁰ <http://www.kuriero.pl/artykuly-z-rynku-uslug-kurierskich/mali-i-duzi-kurierzy>. 26 grudnia 2012.

¹¹ B. Trochymiak: *Polski rynek kurierski zdominowały duże firmy działające na skalę globalną. Dziennik Gazeta Prawna 14 marca 2007, s. 1.*

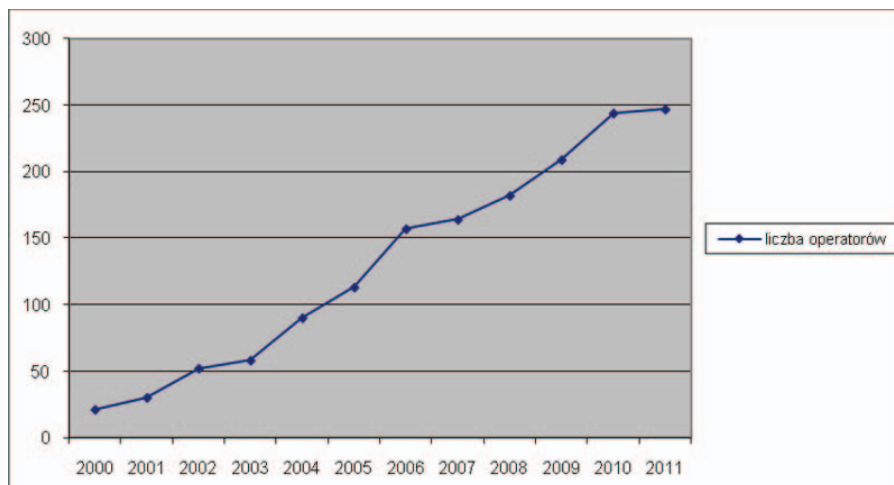
¹² <http://www.kuriero.pl/artykuly-z-rynku-uslug-kurierskich/ranking-firm-kurierskich-wedlug-ekspertow-kurieropl.html> z dnia 19.12.2012.

Z rankingu firm kurierskich (tabela 1) wynika, że największą popularnością cieszyła się firma UPS. Stosunkowo najmniejszą popularnością w tym rankingu odznaczała się firma GLS.

Firmy kurierskie, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. Prawo pocztowe, funkcjonują na podstawie zezwoleń wydawanych przez Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej. Organ ten prowadzi jawny rejestr operatorów pocztowych. Zawarte w nim informacje obejmują:

- oznaczenie operatora, jego siedziby i adresu,
- zakres wykonywanej działalności pocztowej,
- obszar wykonywanej działalności pocztowej,
- numer w rejestrze przedsiębiorców albo w innym właściwym rejestrze działalności gospodarczej,
- w przypadku operatorów wykonujących działalność objętą zezwoleniem okres ważności zezwolenia¹³.

Dowodem na to, iż rynek tradycyjnych usług pocztowych w Polsce jest rynkiem konkurencyjnym są dane przedstawione w Sprawozdaniu z działalności Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej w 2012 roku przedstawiającym liczbę operatorów niepublicznych w latach 2000-2011.

Rys. 1. Liczba zarejestrowanych operatorów niepublicznych uprawnionych do świadczenia usług w latach 2000-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport Prezesa UKE o stanie rynku usług pocztowych w Polsce w 2011 roku*, <http://www.uke.gov.pl>, 2012.

Na przestrzeni lat 2000-2011 (rys. 1) nastąpił ponad 11-krotny wzrost liczby operatorów niepublicznych (z 21 do 247 operatorów). Największy procentowy przyrost w stosunku do roku poprzedzającego zanotowano w 2002 roku (o 73%) oraz w 2004 roku (o 64%).

¹³ *Rejestr operatorów pocztowych*, Inf. UKE, <http://www.uke.gov.pl> z dn. 19.12.2012 r.

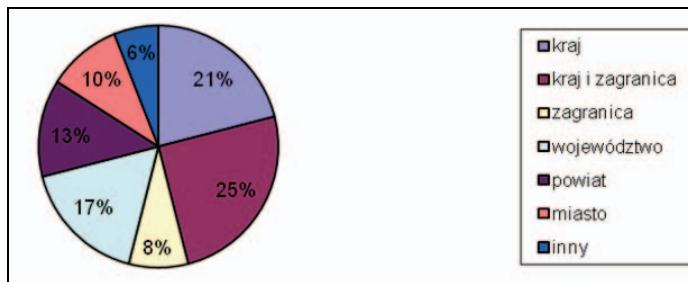
Tabela 2. Liczba zarejestrowanych i działających operatorów niepublicznych uprawnionych do świadczenia usług wg województw w 2011 roku

Województwo Province	Liczba operatorów zarejestrowanych Number of registered operators	Liczba operatorów działających Number of operators	Stopień wykorzy- stania wpisów The utilization rate entries
dolnośląskie	22	15	66,18%
kujawsko – pomorskie	7	3	42,86%
lubelskie	6	3	50,00%
lubuskie	5	4	80,00%
łódzkie	19	10	52,63%
małopolskie	16	7	43,75%
mazowieckie	90	66	73,33%
opolskie	5	1	20,00%
podkarpackie	5	3	60,00%
podlaskie	3	1	33,33%
pomorskie	13	5	38,46%
śląskie	24	13	54,17%
świętokrzyskie	2	2	100,00%
warmińsko-mazurskie	1	1	100,00%
wielkopolskie	16	11	68,75%
zachodniopomorskie	11	9	81,82%
Polska	247	154	62,86%

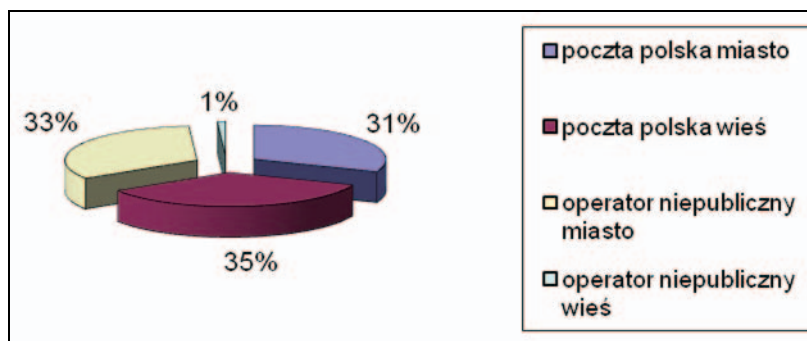
Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport Prezesa UKE o stanie rynku usług pocztowych w Polsce w 2011 roku* <http://www.uke.gov.pl> 2012 r.

W Polsce w 2011 roku (tabela 2) zarejestrowanych było 247 operatorów, w tym działających było 154 operatorów. Najwięcej działających podmiotów było w województwie mazowieckim (66) oraz dolnośląskim (15) oraz śląskim (13), w pozostałych województwach natomiast liczba działających operatorów nie przekraczała 11. Największy stopień wykorzystania uzyskanych wpisów zaobserwowano w województwach: zachodniopomorskim (prawie 82%), lubuskim (80%), mazowieckim (ponad 73%), wielkopolskim (prawie 69%). Przy czym warto podkreślić, iż województwo warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie charakteryzują się stosunkowo wysoką stopą bezrobocia. W pozostałych województwach stopień wykorzystania wpisów waha się wokół wartości ogólnopolskiej (ponad 62%) lub jest od niej znacznie niższy - w województwie opolskim (20%), podlaskim (ponad 33%).

Operatorzy niepubliczni (rys. 2) swoje usługi świadczą w 25% w kraju i za granicą, w 8% za granicą, 21% w kraju. Dla dużej części operatorów niepublicznych (46%) przestrzenią działań logistycznych jest rynek lokalny (województwo, powiat, miasto i inne).

Rys. 2. Zasięg działania operatorów niepublicznych w 2011 rok
 Źródło. opracowanie własne na podstawie: *Raport Prezesa UKE o stanie rynku usług pocztowych w Polsce w 2011 roku* <http://www.uke.gov.pl>, 19.12. 2012.

Rys. 3. Struktura placówek operatorów pocztowych
 Źródło. Opracowanie własne na podstawie: *Raport Prezesa UKE o stanie rynku usług pocztowych w Polsce w 2011 roku* <http://www.uke.gov.pl>, 19.12. 2012 r.

W całym kraju na koniec 2011 roku działało 12 748 placówek (łącznie operatorów publicznych i niepublicznych), z czego większość na terenach miejskich (8232). Na obszarach wiejskich dostęp do usług pocztowych zapewnia Poczta Polska (4379), a liczba placówek niepublicznych jest tam znikoma (137). Ci ostatni skupiają swoją działalność w miastach (4228), gdzie istnieje znaczenie większy popyt na usługi pocztowe.

Podsumowanie

Głównym graczem na rynku pocztowym nadal pozostaje Poczta Polska. Jest ona jedynym podmiotem dysponującym infrastrukturą konieczną do świadczenia usług pocztowych o charakterze powszechnym. Powszechne usługi pocztowe stanowią nadal najbardziej istotną pozycję wśród usług realizowanych przez Poczta Polską (z kolei w grupie usług o charakterze powszechnym najbardziej znaczącą pozycją są przesyłki listowe nieregulowane). W roku 2011 operator publiczny zrealizował w obrocie krajowym i zagranicznym ponad 2,1 mld usług pocztowych (powszechne usługi pocztowe, umowne usługi pocztowe, w tym kurierskie), co przełożyło się na po-

nad 4,8 mld zł przychodu. W tej liczbie usług było około 1,6 mld powszechnych usług pocztowych, które wygenerowały około 4,2 mld zł przychodu, z czego ponad 1,3 mld stanowiły przesyłki listowe, z których przychód wyniósł prawie 3,3 mld zł.

Operatorzy niepubliczni zrealizowali w 2011 roku ogółem, w obrocie krajowym i zagranicznym, ponad 3,7 mld usług pocztowych (przesyłki z korespondencją, przesyłki reklamowe, paczki, druki bezadresowe), co dało prawie 1,5 mld zł przychodu. Analiza danych przedstawionych przez ww. operatorów wskazuje m.in., że w obrocie krajowym największy udział pod względem wolumenu mają druki bezadresowe (93,0%), które jednak nie odgrywają znaczącej roli w przychodach (10,1%).

Głównym źródłem przychodów operatorów niepublicznych są paczki, które w obrocie krajowym generują ok. 61,4%, a w obrocie zagranicznym ok. 71,7% przychodów. Z analizy usług pocztowych zrealizowanych w 2011 roku przez wszystkich operatorów wynika, że Poczta Polska jest zdecydowanie dominującym podmiotem w obszarze przesyłek z korespondencją oraz przesyłek reklamowych (jej udziały w przychodach wynoszą odpowiednio - 89,8% i 89,4%). Znaczący jest natomiast udział operatorów niepublicznych w przychodach w segmencie paczek i innych usług umownych - wynosi on 59,5%. W obszarze druków bezadresowych także zdecydowaną przewagę mają operatorzy niepubliczni (83,3% przychodów)¹⁴.

Rynek usług kurierskich w Polsce, w porównaniu z krajami Europy Zachodniej, wciąż jest w fazie rozwoju. W krajach tzw. starej Unii Europejskiej korzystanie z usług kurierskich w przeliczeniu na jednego mieszkańca jest kilkakrotnie wyższe niż w Polsce. Oznacza to, iż branża kuriersko-ekspresowo-paczkowa (KEP) w naszym kraju w najbliższych latach będzie się nadal intensywnie rozwijać. W chwili obecnej szacunki dla rozwoju branży KEP w Polsce w większości przypadków przekraczają próg dwucyfrowego wzrostu¹⁵.

Firmy kurierskie w Polsce działają stosunkowo krótko. Mimo to część z nich zdobyła sobie już trwałe miejsce w systemie gospodarczym kraju. Są one niezbędne do właściwego funkcjonowania wielu nowoczesnych przedsiębiorstw, z którymi łączą je stałe umowy na świadczenie usług. Włączenie Polski w struktury Unii Europejskiej spowodowało otwarcie rodzimego rynku dla nowych usługodawców zagranicznych¹⁶. Może to być szansą na poprawę infrastruktury transportowej, a tym samym wpływać na awans cywilizacyjny naszego kraju.

¹⁴ *Rejestr operatorów pocztowych*, Inf. UKE, <http://www.uke.gov.pl>

¹⁵ <http://www.uslugipocztowe.net>, z dnia 26.12.2012

¹⁶ W. Rydzkowski, *Transport i usługi logistyczne w procesie integracji Polski z Unia Europejską*. Logistyka 2, 2003.

Bibliografia

- Bylinko L., *Perspektywy rynku kurierskiego w Polsce*, [w:] *Logistyka. Perspektywy prognozy wspólnej Europy*, Barcik (red.), Bielsko-Biała 2004.
Dz.U. z 2003 r. nr 330, poz. 1188.
- Historia przesyłek – czyli od pościa do kuriera*,
<http://www.logistyczny.com.pl> z dn. 26.12.2012 r.
- Kawa A., *Kurierskie MŚP*, TSL Biznes 11/2011.
- Pliszka M., *Rynek usług kurierskich w Polsce*, Słupskie Prace Geograficzne 5, Słupsk 2008.
- Raport Prezesa UKE o stanie rynku usług pocztowych w Polsce w 2011 roku*
<http://www.uke.gov.pl> 19.12.2012.
- Rejestr operatorów pocztowych*, Inf. UKE, <http://www.uke.gov.pl> z dn. 19.12.2012 r.
- Rydzkowski W. (red.), *Usługi logistyczne*, Instytut Logistyki i Magazynowania, Poznań 2011, s. 93.
- Rydzkowski W., *Transport i usługi logistyczne w procesie integracji Polski z Unią Europejską*, *Logistyka* 2, 2003.
- Trochymiak B., *Polski rynek kurierski zdominowały duże firmy działające na skalę globalną*. *Dziennik Gazeta Prawna* 14 marca 2007 (nr 52).
- Spojrzenie na polski rynek usług kurierskich*, <http://www.kuriero.pl> z dn. 19.12.2012 r.
- Waga wymiarowa*, <http://www.kurierem.pl> z dn. 27.12.2012 r.
<http://www.uslugi.pocztowe.net> z dnia 27.12.2012.
- <http://www.kuriero.pl/artykuly-z-rynku-uslug-kurierskich/mali-i-duzi-kurierzy>, 26 grudnia 2012.
- <http://www.kuriero.pl/artykuly-z-rynku-uslug-kurierskich/ranking-firm-kurierskich-wedlug-ekspertow-kurieropl.htmlz>, 19.12.2012.